

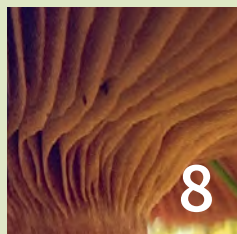
Jaargang 50 n° 1

2026-1

Groeningen

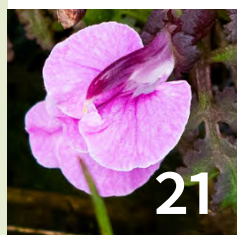
voor natuur in en om de stad

ivn natuur
educatie
Groningen Haren

Inhoudsopgave

Van het bestuur: Verwondering	3
Boekbespreking: Schiermonnikoog – wat er groeit en bloeit	3
Van de redactie: Zoveel actie in de natuur!	4
Boekbespreking: Tussen horst en griend	5
Kind en natuur: Bevrijd de natuur: ruim de troep op!	6
Column van Charlotte: Natuurdagboek	8
Natuurquiz: Vogels in winterkleed	9
Vrijwilligers in het zonnetje: Oosterpark milieubewuster	10
100 jaar Stadspark	11
Stadse wantsen – gevarieerd en verrassend mooi	12
100 jaar Stadspark	14
Uit de werkgroepen	16
Handen uit de mouwen: Handen uit de mouwen (van de regenjas)	17
Meer Bomen Nu: succesvolle pleegzorg voor zaailingen	19
25 jaar De Onlanden: De schijnwerper op De Onlanden	21
– Wat doet extra water met de natuur	21
– Wat vindt De Onlanden zelf?	22
– En nu over de dijken kijken!	23
– Bijna 1700 paar rietzangers	23
Het schoolplein kan groener	24
Het interessante leven van... de oehoe	25
De jacht, plezier of natuurbeheer?	26
Adressen en informatie	28

Agenda

Kijk voor de meest actuele situatie over excursies, cursussen, lezingen en overige activiteiten van IVN Groningen Haren op www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

Afdelingsblad *Groeningen* op papier of digitaal?

Bij onze groene organisatie IVN ontvangt 54% *Groeningen* digitaal. Van de 536 leden/donateurs zijn dat 289 personen.

Dit heeft voordelen: minder papier en dus minder belastend voor het milieu. Bovendien besparen we op deze wijze druk- en portokosten.

Ook liever *Groeningen* digitaal ontvangen in plaats van per post?

Stuur dan een mailtje naar ledenadministratie@ivngroningenharen.nl.

Of zou je toch liever weer een papieren versie willen ontvangen, omdat het net even makkelijker leest? Mail dan ook.

Foto omslag:
Zeewolfsmelk
Schiermonnikoog
Foto: Frans Kromme

Kramsvogel

Verwondering

Als er één seizoen is dat zich niets aantrekt van onze planning, dan is het wel het najaar. Terwijl wij nog dachten dat het zomer was, stonden de eerste paddenstoelen al te roepen: “We zijn er! Waar blijven jullie?” En nu mogen we alweer gaan wennen aan de steeds korter wordende dagen van de winter. Het mooie aan de winter is dat hij de natuur terugbrengt tot de essentie. Geen overdaad aan kleur, maar wel prachtige patronen van rijp, vogels die ineens beter opvallen, en dat gevoel dat het landschap even diep ademhaalt. En wij mogen daar middenin staan, goed ingepakt met dikke sjaals, waterdichte schoenen en een gezonde dosis verwondering.

En ons verwonderen kunnen wij natuurlijk heel erg goed! Dat was dit jaar weer prachtig zichtbaar bij de nieuwe-leden-wandeling in het Stadspark. De deelnemersgroep was een mengeling van ervaren natuurkenners en beginners, maar iedereen verwonderde zich weer over al het moois dat er in dit park is te vinden.

En eigenlijk vieren we de natuur met elke excursie, lezing en cursus die we geven. Met terugkerend en nieuw aanbod is het ook dit jaar weer gelukt om veel mensen te laten zien wat de natuur te bieden heeft. Ik kijk met trots terug op de uiteenlopende activiteiten die de actieve leden de afgelopen maanden hebben georganiseerd!

Laten we de winter met open ogen instappen. Durf stil te staan bij een kale boom – die is echt niet saai, alleen tijdelijk uitgetkleed. En wie weet zien we samen dat wonderlijke winterlicht dat alles even sprookjesachtig maakt. Op naar een winter vol ontdekkingen!

Met een warme groet,
Julia Hoorman

Boekentip

Voor liefhebbers van flora, en van planten op Schiermonnikoog in het bijzonder, is het boek ‘Schiermonnikoog – wat er groeit en bloeit’ een must.

Thijs de Boer (Schelpenmuseum), Cynthia Borrás en Erik Jansen geven met deze uitgave een schitterend overzicht van de planten die in de periode 2000 tot 2024 op het eiland zijn waargenomen. Alle planten staan afgebeeld mét detailfoto's, een korte beschrijving, de familienaam en de locatie waar ze ongeveer gevonden zijn. Ook de Duitse en Engelse namen worden vermeld.

Een historisch document.

Zoveel actie in de natuur!

Soms krijgen we als redactie van ons blad ontzettend veel onderwerpen in de schoot geworpen.

Bijna te veel om op 28 pagina's te kunnen plaatsen. Dat was ook nu weer het geval. Het zegt wel wat over de hoeveelheid activiteiten in en rondom 'Stad', waar honderden mensen hun groene hart volgen. Ze steken hun handen uit de mouwen en vertellen hun verhalen op allerlei manieren. Hierdoor worden steeds meer mensen geïnspireerd om actief te worden in en voor de natuur.

Lees bijvoorbeeld over de landelijke Natuurwerkdag, waaraan onze redacteuren ook hun steentje bijdroegen. En zie hoe bij het H.N. Werkman Stadslyceum jongeren prachtige groene plannen bedachten om hun schoolomgeving te vergroenen. Of hoe de golfclubvrijwilligers bomen redden. Ook in het Oosterpark gebeurt van alles. De vrijwilligers die we deze keer in het zonnetje hebben gezet dragen er op veel manieren bij aan een groenere leefomgeving. Tot aan een mini-zwerfvuilmuseum toe. Onze kinderen worden ook weer tot actie aangezet: kijk maar eens op de kinderpagina.

We besteden in deze *Groeningen* verder aandacht aan een behoorlijk controversieel onderwerp: de jager als natuurbeheerder. De redactie heeft er zelf eerst goed over gepraat en nagedacht, maar uiteindelijk besloten om ook deze kant van het verhaal van natuurbeheer eens te belichten.

In een interview met de regiomanager Groningen/Friesland van de Nederlandse Jagersvereniging werpen we een licht op de activiteiten van jagers. Voer voor discussie wellicht, in ieder geval een inkijkje in wat jagers wel en niet (mogen) doen in Nederland. In de volgende editie geven we een organisatie met een ander geluid over dit onderwerp het woord.

Om bij te komen van al die actie hebben we nog een interessante verhandeling over wantsen en weer een mooie column van Charlotte.

Extra aandacht geven we deze keer aan het Stadspark, dat 100 jaar bestaat. Het Stadspark is en blijft een belangrijke plek in de stad, een groene long tussen de gebouwen, zoals ook duidelijk op de prachtige centerfoldfoto te zien is. Tot slot nog de acties van onze eigen werkgroepen. Er zijn alweer heel wat plannen!

Ook in de winter kunnen wij natuurliefhebbers er dus op uit. Mocht je toch binnen willen blijven, dan wensen we je veel leesplezier op de bank, met deze *Groeningen*-editie!

Ditmaal een schrijven vanuit een wat gekrompen redactie; onze eindredacteur was om gezondheidsredenen uit de running.

Jeanette Kappelhof en Ingeborg Ross

Als veen
zijn we gemaakt van
lagen diepe tijd
gecomprimeerde relaties
met elkaar verweven
de grens
tussen levend en dood
onvast

‘Tussen horst en griend’

Caspar Janssen, Uitgeverij Atlas Contact, isbn 978 90450 5223 6

Jeanette Kappelhof (tekst)

Heb je wel eens gehoord van een hank of een graft? En wat is de betekenis van hollestelle, behalve dat je het woord misschien kent als naam?

Vers van de pers is het boekje *Tussen horst en griend*, van Caspar Janssen. Hierin ontdek je dat bovenstaande, ‘wonderschone’ woorden landschapselementen zijn. Methoden, technieken en bakens in het landschap als oplossingen van problemen. Bijvoorbeeld om water vast of juist tegen te houden, te zorgen voor natuurlijke bemesting, een natuurlijke afscheiding te creëren of als bescherming van akkers. In prettig geschreven verhalen laat Janssen je met 60 van deze oplossingen kennis maken.

Meidoornheg en wierde

Zo is er bijvoorbeeld het verhaal van de eeuwenoude vlechthekken van meidoorns. Doornige, dichte heggen die vrijwel ondoordringbaar zijn, zowel voor het vee binnen de heg als voor de roofdieren daarbuiten (een oplossing voor het wolvenprobleem?). Meidoornheggen zijn, gevlochten of niet, een veilige plek voor kleine zoogdieren, amfibieën en nesten van vogels. De bloemen trekken insecten aan en de bessen kunnen als voedsel dienen. Ze zijn bestand tegen hoogwater en houden vruchtbare klei vast. Bovendien zijn de heggen een mooie manier om natuurgebieden met elkaar te verbinden. Kortom, een rijkdom aan effecten, heel wat meer dan bij een afscheiding van prikkeldraad.

Een ander mooi voorbeeld is de terp (Fries) of wierde (Gronings). In het noorden van Nederland vestigden zich mensen op kwelderruggen, die zeer vruchtbaar waren. Om droge voeten te houden verhoogden de bewoners plaatselijk het land. We kunnen de kustlijnen van destijds terug zien in een rij van wierdendorpen. De duidelijkste is die van de zesde eeuw, met de wierden van Menneweer, Elens, Ulrum, De Houw, Leens en Wehe den Hoorn. Maar er zijn ook oudere wierden terug te vinden, bijvoorbeeld vlakbij de stad Groningen, in Dorkwerd.

Balans

De mens heeft altijd al gebruikgemaakt van de bodem en had de beperkende omstandigheden van grond en natuur maar te accepteren. De logica van het landschap werd gevolgd en er werden duurzame oplossingen gevonden waardoor het landschap in alle opzichten levend bleef. Vanaf de industriële revolutie werd de driehoek aarde-natuur-mens, door de uitvinding van machines en chemische middelen onevenwichtig. Veel van de natuurlijke oplossingen werden als primitief gezien en er kwam een omkering; de bodem en de natuurlijke omstandigheden stuurden de mens niet meer aan, maar het werd andersom. Vooral vanaf de 50er jaren, waarin ruilverkaveling, monoculturen, overmatig gebruik van chemische middelen en schaalvergroting moesten zorgen voor meer productie, werd de balans verstoord. Maar Janssen ziet de laatste tijd een positieve verandering. Een aantal van de oude landschapselementen worden als ‘bouwstenen van het landschap’ op veel plaatsen opnieuw toegepast of in ere hersteld. Op deze manier worden natuur en landbouw weer bij elkaar gebracht. De natuurlijke, praktische oplossingen van onze voorouders blijken vaak een goed alternatief zijn voor ingrijpen als het te laat is, symptoombestrijding. Gezonder, vriendelijker en goedkoper.

Ik zou zeggen: wandel als het ware met Caspar Janssen mee. Verwonder je over wat de mens door de eeuwen heen, samen met de natuur, heeft bedacht en hoe ze elkaar hebben versterkt. En het is gewoon ook erg leuk om, als een soort Sherlock Holmes, met dit boekje in de hand door het landschap te lopen. En dan hier en daar een van die 60 wonderschone woorden te ontdekken.

NB:

- Het grootste deel van de verhalen in *Tussen horst en griend* werd het afgelopen jaar in de *Volkskrant* gepubliceerd.
- Tip van Janssen: het boek *Landschappen van Nederland*, onder redactie van Theo Spek.
- Zie ook www.leestekensvanhetlandschap.nl, een website van Landschapsbeheer Nederland.

Bevrijd de natuur, ruim de troep op!

Ingeborg Ross (tekst en bingokaart), foto: Wikimedia

Als je buiten om je heen kijkt, zie je al snel dat er in het groen afval ligt. Hier hebben de planten en dieren veel last van. Even een paar weetjes:

- Peuken van filtersigaretten zijn van plastic. De nicotine in sigarettenpeuken is ook nog eens dodelijk voor insecten en andere dieren. Helaas zien vogels de peuken aan voor voedsel ... ik heb wel eens twee meeuwen zien vechten om een peuk.
- In kauwgom zit ook plastic!
- Op de weggegooiden schillen van fruit zit vaak bestrijdingsmiddel, dodelijk voor insecten.
- Hoe lang duurt het eigenlijk voordat afval door de natuur wordt afgebroken? Hier een overzicht van de afbraaktijd van een paar dingen:

Bron: www.depoclean.com

Jij kan de planten en dieren van al die troep bevrijden! Ga je lekker op pad in de natuur, neem dan eens een zakje of tasje mee en raap het afval op. Tip: doe handschoenen aan, dan houd je je handen schoon.

Met een afvalgrijper lukt het allemaal nog beter. Je kunt bij de gemeente (Groningen Schoon Dankzij Mij) gratis een afvalgrijper aanvragen. Zelf haal ik daarmee inmiddels al zo'n zes jaar afval uit de natuur en heb ik in ieder geval duizenden (echt waar!) sigarettenpeuken opgeraapt. Maar ook: flessen, flessen, blikjes en wegwerpbekers, rietjes, bananen- mandarijn- en sinaasappelschillen, kauwgum, kam, wantjes, handschoenen, een muts en een sjaal, verroeste spijkers, stukjes plastic, pleisters, plastic flossers, kapotte ballonnen en vlaggetjes, lolly- en ijsstokjes, speelgoed en speentjes en af en toe een muntje. In de eerste maanden van het jaar vind ik ook altijd heel veel vuurwerk...

Van afval opruimen kan je ook een spelletje maken. Daarvoor heb ik een afvalbingokaart voor jullie gemaakt. Je kunt daarop aankruisen wat je gevonden hebt. De bingokaart kan niet in één keer vol zijn, dan moet je wel een paar keer op pad gaan, misschien ook naar verschillende

gebieden. Je kunt er ook een wedstrijdje van maken als je dat leuk vindt: kopieer de afvalbingokaart en geef hem aan een paar andere kinderen. Wie heeft de meeste dingen op de kaart gevonden? Of: wie heeft als eerste een rij vol? Of: wie heeft als eerste van elke kleur iets?

Ik heb expres géén gevaarlijke dingen op de bingokaart gezet; laat vuurwerk, aanstekers en spuitbussen maar liggen. Of vraag een volwassene om die mee te nemen.

Succes!

Afvalbingokaart

 Sigarettenpeuk	 Onderdeeltje van iets	 Kauwgom	 Schil van een banaan, sinaasappel of mandarijn	 Sigaretendoosje
 Kam of ander ding voor je haar	 Vlaggetje(s) of andere versiering	 Sjaal, muts of pet	 Iets van karton	 Doekje
 Kassabon	 Speelgoed	 Plastic of papieren tas	 Tandenflosser of tandenborstel	 Snoeppapiertje of lollietokje
 Verpakking van fastfood	 Kapotte of hele ballon	 Blikje	 Wantje, handschoen	 Papiersnippers
 Speen of andere babyspullen	 Plastic fles	 Chipszak	Iets anders: 	? Wat is dat nou weer?

Natuurdagboek

Charlotte Heeren (tekst en foto)

“Stil in het bos, zit ik geleund tegen een boom. Ik luister naar de zachte bodemlanding van vallende bladeren. Het licht getik klinkt bijna alsof het sneeuwt. Dit is ongetwijfeld een van mijn favoriete herfstgeluiden. Naast de roep van trekkende wilde ganzen die al bijna de winter aankondigen. Op de een of andere manier voel ik, als ik hun roep hoor, de kou van een ijzige maar zonnige winterochtend. Wat praten ze mooi met elkaar. Als een groep wandelaars die zich regelmatig verzekert dat iedereen er nog is. De geruststellende geluiden van een trektocht.

Gisteren heb ik een goudhoed gevonden. Wat een majestueuze verschijning. Ik kon haast niet geloven dat het een paddenstoel was met zijn hoed van rond 25 cm doorsnee. Ik had geen determinatieboek bij me maar genoot er intens van hem te observeren, aan te raken, te ruiken. Zijn geribbelde manchet en enorme oranje lamellen waren heel opvallend. Het voelde als zomaar een cadeau van het bos dat ik hem mocht ontdekken.

In een drooggevalle greppel vlakbij vond ik ook nog eens een bosje – niet bloemen, maar elfenbankjes. Ze groeiden in een rondje aan een dood takje. In het hele bos zag ik verder de afgelopen dagen geen enkel elfenbankje dat nog goed was. Ze waren allemaal klein, verpieterd of overtrokken met een laag witte schimmel. Normaal gesproken kom je ze overal tegen. Zou het de droogte zijn waardoor ze in het vochtige microklimaat van de greppel wél groeien? Ik zie ook veel naaldbomen in het bos, dor en dood. Veel zijn aange-tast door de sombere honingzwam. En somber is het, want waar hij optreedt blijft de boom niet lang meer leven.”

Dit zijn mijn – voor het betere begrip enigszins uitgebreide – dagboek aantekeningen van een bezoek aan het Drents Friese Wold in november 2025. Door te schrijven, liefst in de natuur zelf, ben ik echt aanwezig en worden mijn observaties scherper. Op dezelfde ochtend als hierboven probeerde ik een vogelconcert vast te houden, met een zelfverzonnen systeem. Voor vogelstemmen heb ik helaas geen geheugen, dus dit was mijn poging toch iets te maken van het mooie chaos dat ik hoorde. Door ze uit te beelden ontdekte ik een verschil in de roep tussen twee groepen trekkende ganzen. Iets wat ik zonder mijn krabbels nooit had waargenomen.

Dus neem eens een kwartiertje om creatief de natuur te ontdekken. Misschien met een onderwerp dat je lastig vindt maar waar je graag meer over wil weten. Wellicht houd je van muziek en wil je graag de klank van het elfenbankje vinden. Of maak je een abstract kleurenplaatje van de winterhemel. Je hoeft helemaal niet goed te zijn in wat je doet. Het gaat er simpelweg om om op een nieuwe manier het gesprek aan te gaan. Ik beloof je dat je verrast zult zijn over het antwoord.

Natuurquiz

Vogels in hun winterkleed

Herken je deze vogels in winterkleed, die je langs onze kust kunt zien?

En waarom zijn ze in deze tijd van het jaar zo onopvallend van kleur?

Scan de qr-code en vindt het antwoord op beide vragen in onze nieuwe IVN website-rubriek 'Weetjes'.

De oplossing van de quiz vind je ook op bladzijde 11

munus
vergroent op niveau
daken • muren • en meer

Triple duurzaam met Munus

1 Groendak
Zorgt o.a. voor biodiversiteit, schonere lucht, isolatie. En verlengt de levensduur van de dakbedekking.

2 Zonnepanelen
Wek je eigen groene stroom op en verlaag je energierekening en de CO2 uitstoot.

3 Waterberging
Vang regenwater op door het plaatsen van een groendak of een regenton. Hiermee kun je het riool ontlasten.

Ben je al duurzaam, maar wil je meer? Wij helpen je naar dubbel of triple duurzaam!

munusvergroent.nl of bel 06 448 55 779

Hof Elsbusch

Vakantie voor natuurliefhebbers in het Elbedal-Duitsland

Ervaar de rust, ruimte en prachtige natuur op ca. 380 km van Groningen. Veel broed- en trekvogels zoals kraanvogel, rode en zwarte wouw, zeearend, visarend, grauwe klauwier en vele andere soorten.

Vakantiewoningen voor 2 tot 6 personen, rustig gelegen in prachtige omgeving

Kontakt: Elena Konrad und Heiko Nagel

www.hof-elsbusch.de

Vrijwilligers maken Oosterpark milieubewuster

Ingeborg Ross (tekst en foto's)

In het Oosterpark zijn heel wat vrijwilligers actief om de wijk groener en schoner te krijgen. Ik heb een gesprek met twee daarvan: Ellen en Hilly, beiden lid van het IVN en superenthousiast.

Ellen en Hilly vertellen dat ze bij het IVN al aan heel wat lezingen en cursussen hebben deelgenomen. Zij interesseren zich vooral voor inheemse planten, insecten, de bodem en de samenhang ertussen.

Ellen is zeven jaar geleden in de Oosterpark begonnen met zwerfvuil opruimen en organiseerde toen maar meteen een Zwerfvuilteam, dat inmiddels zo'n 25 mensen omvat. Om de onderlinge band te versterken, wordt altijd na afloop koffiegedronken in Stadsrestaurant HOP. Sociale cohesie en humor, twee steekwoorden die bij Ellen passen. Zij bedacht al snel dat er nog zoveel meer zou kunnen in deze wijk. Ze ging ermee aan de slag, eerst als vrijwilliger, daarna als eerste coördinator van 'Duurzaam Oosterpark'. Ze ontwikkelde projecten als de Buurttuin, de Wijkbiotopen, Ode aan het Onkruid en het Mini Natuurfestival. Aan dat festival heeft de IVN-werkgroep 'Natuurkids' trouwens ook deelgenomen. Nu heeft ze het stokje overgedragen, maar ze blijft actief als vrijwilliger.

Zowel Hilly als haar partner Adri zijn begonnen bij het IVN in Zuidlaren. Adri in het bestuur, Hilly in de redactie van *Natuurlijk Zuidlaren*. Adri heeft er de IVN-cursus 'Bomen' gegeven. Zij kwamen vijf jaar geleden in de Oosterpark wonen en hebben ook daar hun kennis en kunde meteen ingezet. Zo zijn ze de gidsen van de Natuurwandelingen in deze wijk en laten ze de bewoners de biodiversiteit van de Oosterpark ervaren. De wandelingen zijn een groot succes:

Hilly en Ellen in hun hoodies (op hun rug staat 'Samen maken we de wijk') van het Zwerfvuilteam.

altijd volgeboekt. Ze nemen inmiddels ook deel aan onze IVN-werkgroep 'Insect en meer'.

Ellen en Hilly vertellen enthousiast wat er over wat er verder nog allemaal gebeurt aan groene activiteiten in de Oosterparkwijk. Hilly neemt me nog even mee naar het 'Kleinste Zwerfvuilmuseum van Nederland' in het Stadsrestaurant, waar iedere afvalraper wel een bijdrage aan heeft geleverd. Dat is indertijd feestelijk, in galakleding over de rode loper, geopend.

Als ik afscheid heb genomen van deze twee dames, duizelt het me. Wat een energie en wat een creativiteit! De Oosterpark boft maar met zulke vrijwilligers.

De dames verzekeren me dat er nog véél meer zijn. Kijk maar eens op de website: www.duurzaammoosterpark.nl.

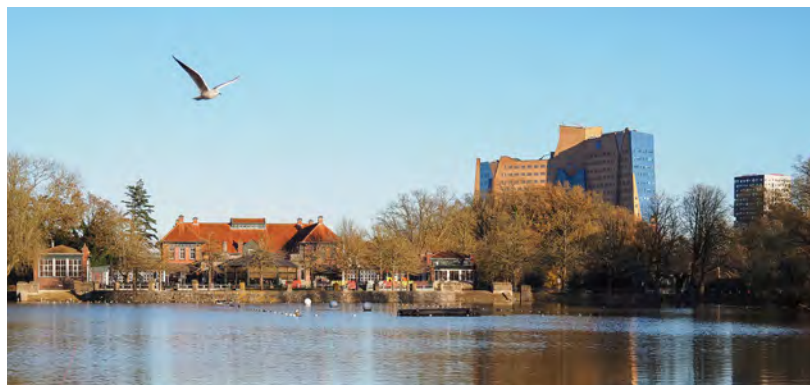

Het zwerfvuilmuseum

100 jaar Stadspark

Ankie Schmidt (tekst en foto)

In 2026 wordt het 100 jarig bestaan van het Stadspark gevierd. Een goede reden om in de *Groeningen* te kijken naar de geschiedenis en naar de toekomst van dit mooie stukje Groningen.

Op initiatief van Jan Evert Scholten, Mulock Houwer en dokter Schutter werd in 1909 de Vereniging 'Het Stadspark' opgericht. In 1913 werd begonnen met de aanleg, op laaggelegen 'Onland', ten westen van de toenmalige ijsbaan. Het monumentale Springerpark, bestaande uit de Concourslaan, de drafbaan en een vijver in Engelse Landschapstijl, is vernoemd naar Leonard Springer, de ontwerper van het park. Dankzij een royale gift van de in 1918 overleden Jan Evert Scholten, werd op 19 mei 1926 het Stadsparkpaviljoen (ontwerp Mulock Houwer) feestelijk geopend.

In de loop van de jaren heeft het Springerpark vele uitbreidingen en soms ingrijpende veranderingen ondergaan. Uitbreidingen in de jaren 1920-'30 met een Arboretum en sportvelden en in de jaren '60 met de zonneweide, de kinderboerderij en de Heemtuin aan de noordzijde. Maar ook de verwoestingen in de oorlogsjaren, de kap van vele bomen en een anti-tankgracht die dwars door het park liep, hebben hun sporen nagelaten. Plus een opsplitsing van het park door de aanleg van de westelijke ringweg in de jaren '70 en die van het Martinitradeplein op de plaats van de voormalige ijsbaan.

Huidige ontwikkelingen

Op 2 juni 2021 heeft de gemeenteraad de herijking visie 'Stadspark, park voor de Stad' en het document 'Doorontwikkeling Evenemententerrein Stadspark' vastgesteld. Momenteel worden de plannen nader uitgewerkt in een 'toekomstagenda'. Voor grote evenementen met 65.000 bezoekers zullen nieuwe ingangen en een nieuwe entree aan de zuidkant van de voormalige Drafbaan worden aangelegd. De waterhuishouding zal verder worden aangepast en ecologische verbindingen worden gerealiseerd, zoals in de noordwesthoek met het Suikerterrein. Voor 2026 staat de uitbreiding van het Skatepark in de planning. Aan de Verzetsstrijderslaan, ten oosten van het Arboretum, komt een nieuw onderwijsgebouw voor 'creatieve beroepen-opleidingen' (zie <https://noorderpoort.nl/verzetsstrijderslaan>).

IVN-Natuurfotowedstrijd Stadspark

Het IVN gaat een natuurfotowedstrijd organiseren om de natuur in het Stadspark in de spotlights te zetten. Jong en oud worden uitgenodigd om de mooiste zelfgeschoten Stadspark-natuurfoto's in te zenden. Nadere informatie volgt in 2026, op de website van IVN Groningen Haren.

Of bij al deze nieuwe ontwikkelingen de natuurwaarden voldoende in acht worden genomen is voor het IVN een belangrijk aandachtspunt. Het Stadspark is een kerngebied, een knooppunt in de Gemeentelijke Ecologische Structuur (GES). Dankzij de grootte van het park (140 hectare) en de relatieve rust, de afwisseling van biotopen, de waterpartijen, de oude monumentale bomen met holtes en het meer natuurlijke bosplantsoen met de Heemtuin in de noordwesthoek, heeft dit grootste groengebied in de stad een hoge biodiversiteit. Er broeden ongeveer 50 verschillende soorten vogels waaronder de ijsvogel, er komen 11 soorten vleermuizen voor en allerlei andere kleine zoogdieren zoals eekhoorns, marterachtigen, hazen en vossen. In 2020 is zelfs de otter waargenomen op wildcamera's. Ook is er een grote diversiteit aan insecten, paddenstoelen en zeldzame korstmossen.

Op 19 mei 2026 wordt het startschot gegeven van het eeuwfeest van het Stadspark. Diverse activiteiten zullen worden georganiseerd, zoals wandelroutes die de natuur en geschiedenis belichten (door het NDE) en een expositie 'Ode aan het Stadspark' in de theaterlounge van Martiniplaza (door de Vereniging Stadspark Natuurlijk! in samenwerking met Art Promotion International).

Oplossing Natuurquiz (blz. 9).

1	Dodaars	6	Steenloper
2	Goudplevier	5	Rosse franjepoot
3	Zwarte ruiter	4	Bonte strandloper

Stadse wantsen: gevarieerd en verrassend mooi

Hilly Kreuzen (tekst), Frans Kromme (foto's en tekening)

Eigenlijk is het pas sinds ik een internetabonnement op de telefoon heb, dat wantsen mijn favoriete insecten zijn. Het zijn veelal prachtige diertjes en met dank aan de app Obsidentify krijg je ogenblikkelijk een goede suggestie over de soort te lezen. Wantsen zijn in de regel geen enthousiaste vliegers en bovendien zien zij jou niet als je langzaam beweegt. Voorzichtig een foto maken lukt daarom vaak wel.

Veel mensen denken bij wantsen aan minder prettige insecten, waarvan de bedwants wel de ergste in zijn soort is. Maar verreweg de meeste wantsen zijn onschuldig en vooral mooi. In dit artikel laten we je kennis maken met een paar soorten die algemeen voorkomen in Groningen. De foto's van Frans geven een goed beeld van de grote verscheidenheid in vorm en kleur en laten vooral zien hoe schitterend deze insecten zijn.

Vijf keer wisselen van jas

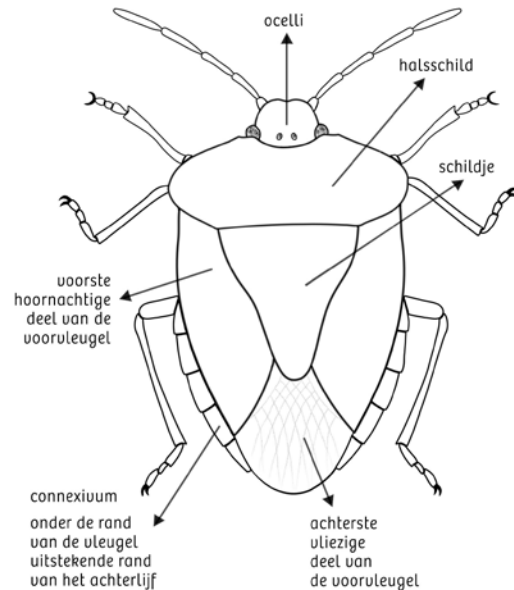
Wantsen zijn geleedpotigen die een keer of vijf, zes uit hun te klein geworden jas, hun exoskelet, kruipen. Na iedere vervelling zien ze er een beetje anders uit, maar ze ondergaan geen complete gedaanteverwisseling, zoals bijvoorbeeld bij vlinders het geval is. Net als bij vlinders noem je een volwassen wants een imago.

Wantsen beginnen hun leven als eitje, vaak keurig in het gelid naast een stuk of 20 ongeboren broertjes en zusjes. Onvolwassen wantsen heten nimfen en die nimfen kunnen nog niet vliegen. Pas na de één na laatste vervelling kun je de aanzet tot vleugels zien. Nimfen zijn snelle lopers, die gauw doorhebben als er naar ze gekeken wordt om dan meteen de zes benen te nemen naar de onderkant van een blad of bloem.

Vleugels zijn dekschilden geworden

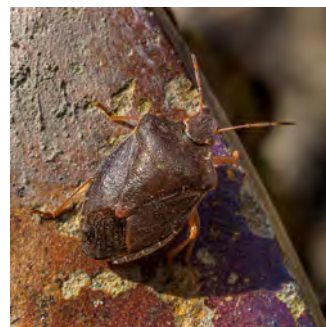
In Nederland komen zo'n 650 verschillende soorten wantsen voor, waarvan het grootste deel op het land leeft. Maar er zijn ook veel wantsen die op en in het water wonen, zoals schaatsenrijders en bootsmannetjes. Alle wantsen hebben gemeenschappelijke kenmerken. Anders dan bijvoorbeeld bij wespen vormen het borststuk en het achterlijf samen één geheel en ook de kop zit op de schouders. Wantsen hebben dus geen nek en geen taille. Maar wat wantsen vooral onderscheidt, is de vorm van hun tot dekschilden geëvalueerde voorvleugels. Wantsen hebben een soort kapmanteltje, hun halsschildje, met daaronder een driehoekig schildje. De bovenkant van hun dekschilden is hoornachtig, de onderkant vliezig en doorzichtig.

Bij sommige families bedekken de dekschilden niet het hele lijf. Aan de zijkant zie je dan een stukje van het lijf, en vaak is dat mooi geblokt, of gestippeld. Dat deel wordt connexivum genoemd (zie tekening). Met hun zuigsnuif zuigen wantsen vooral sap van bladeren, bloemen en zaden op, maar ook staan wel eens kleinere dieren of algen op het menu. Of menselijk bloed dus.

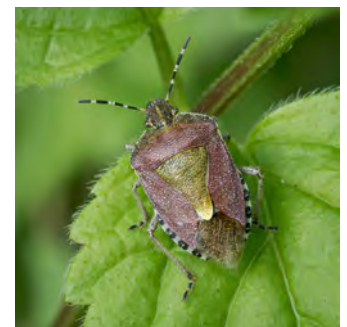

Schildwantsen

Wantsen die je makkelijk kunt tegenkomen, zijn schildwantsen. Het zijn relatief grote wantsen, tot anderhalve centimeter, in de vorm van een ridderschild. De groene schildwants is een echte tuinbewoner, die graag aan sappige blaadjes zuigt. Om in de winter niet op te vallen worden groene schildwantsen in dat jaargetijde bruin. De bessenschildwants heeft een fraai uiterlijk met meerdere kleuren. Opmerkelijk zijn de geblokte zijkanten van het onderlichaam die zichtbaar zijn als het dier stilzit. Ook de antennes zijn afwisselend licht en donker. Een heel opvallende schildwants is de pyjamaschild-

Groene schildwants

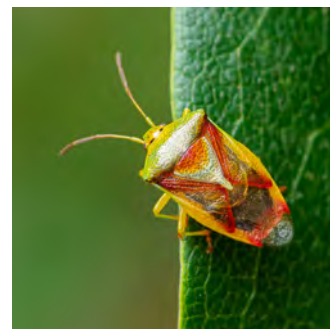

Bessenschildwants

wants: een wat kleinere wants die door zijn kleur en patroon makkelijk te herkennen is. Geen wonder dat het insect ook wel gevangeniswants wordt genoemd.

Kielwantsen

Kenmerkend aan kielwantsen is de verhoogde rechte streep onder de buik, net zoals de kiel van een boot. De berkenkielwants is wat kleiner dan de meeste schildwantsen. Het diertje mist de geblokte zijkanen van het onderlijf. De berkenkielwantsen leven inderdaad vooral van blaadjes en zaadjes van berken, maar die van elzen lusten ze ook.

Berkenkielwants

Randwantsen

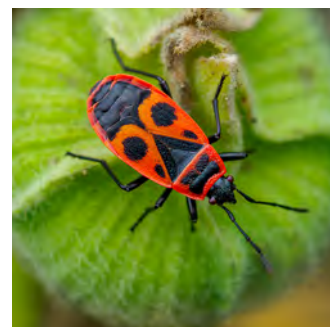
Randwantsen hebben een extra breed en plat lijf. Bij gevaar kruipen ze niet onder een blad, maar laten ze zich vallen. De zuringrandwants valt op door zijn grootte en door de vorm van het lijf. Deze wants is bijna egaal bruin.

Zuringrandwants-nimf

Vuurwantsen

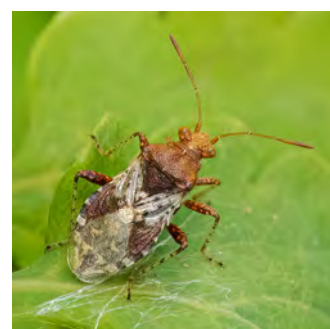
Je hebt ze vast wel eens gezien, zo'n kluitje prachtig rode vuurwantsen aan de voet van een lindeboom in het vroege voorjaar. Je zou misschien verwachten dat ze met hun signaalkleur giftige dieren zijn, maar ze worden wel gegeten door mezen. In zo'n gezellig levende groep zie je vaak zowel imago's als nimfen. Die nimfen hebben grappige pakjes met knopen en een vlinderstrikje, lijkt het wel. Anders dan bij de meeste wantsen hebben lang niet alle volwassen vuurwantsen volledig ontwikkelde vleugels. De meeste kunnen ook niet vliegen. Heel opmerkelijk is hun liefdesleven. Een mannetje kan wel een week lang paren met een vrouwtje. Zo is hij verzekerd van nakomelingschap. Vuurwantsen zijn klimaatvolgers en komen nog maar kort vrij massaal in Nederland voor. Een plaag vormen ze echter niet, want hun hoofdvoedsel bestaat uit afgefallen blad van lindebomen en kaasjeskruidachtigen.

Vuurwants

Glasvleugelwantsen

Glasvleugelwantsen hebben een smaller lijf dan bijvoorbeeld de schildwantsen. Alleen deze familie heeft dekvleugels die in het midden transparant zijn. Toen we in september met onze werkgroep 'Insect en meer' op pad gingen kwamen we veel geblokte glasvleugelwantsen tegen. Klein, maar fijn. Ook de grotere en opvallend gekleurde kaneelglasvleugelwants liet zich toen zien.

Geblokte glasvleugelwants

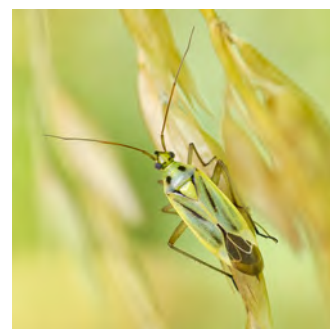
Blindwantsen

De grootste wantsenfamilie is die van de blindwantsen. Ze hebben een slank lijf en missen de twee of drie extra ogen, de ocelli, boven op hun kop. Vandaar de naam. Blindwantsen zijn er genoeg, maar door hun kleine formaat zie je ze makkelijk over het hoofd. De rode halsbandwants valt door zijn kleur nog wel op, maar de grasbloemwants zul je makkelijk missen. Maar kijk toch eens hoe mooi hij is!

Pyjamaschildwants

Veel wantsen overwinteren als imago, misschien zelfs wel in jouw huis. Deze herfst hebben we al zeker vier verschillende soorten ontdekt op ons aanrecht, op de vloer en voor de ramen. De meeste waren toen wat minder uitgesproken van kleur en slomer dan in de zomer. Hopelijk overleven ze de winter, want ze zijn wel weer allemaal voorzichtig in de tuin gezet.

Grasbloemwants

100 Jaar Stadspark

Maandelijks Noordplantsoen-excursies van Natuur en Meer!

Hiltje Kamminga, Werkgroep Natuur en Meer!

Het Noordplantsoen is een prachtig park midden in de stad. Het is aan het eind van de 19^e eeuw aangelegd op de oude stadswallen. Dit is nog duidelijk terug te zien in de vorm van de vijvers. Het park is aangelegd in Engelse landschapsstijl, wat betekent: hoogteverschillen, doorkijkjes en kronkelende paden. In het park staan nog veel oude, monumentale bomen: de oudste dateren van 1890.

Behalve dat het park intensief gebruikt wordt door de inwoners van Groningen, heeft het ook veel natuurwaarde. Het is onderdeel van de stedelijke ecologische structuur, wat betekent dat het een belangrijke plaats inneemt in het netwerk van parken en groen in de stad.

Sinds 2018 geven we elke maand in het Noordplantsoen een natuurexcursie waarin we de seizoenen volgen. Elke maand is er weer wat anders te zien. In het voorjaar zingen de vogels, bloeien de stinzenplanten, botten de bomen uit en zijn er vaak kuikens in de vijvers. In de zomer zit alles volop in blad en zijn de insecten actief, zoals de libellen die uit het water komen en op een blad transformeren van larve naar volwassen stadium. In de herfst vallen de bladeren, zitten er vruchten aan de bomen, groeien er paddenstoelen en komen de aalscholvers en waterhoentjes weer terug. In de winter kun je goed zien hoe bomen zich voorbereiden op de komende lente en hoe planten, vogels en amfibieën de winter doorkomen.

Zo zijn er elke excursie andere onderwerpen waar we iets over kunnen vertellen. We hebben een vaste groep mensen die vaker meegaan en daarnaast zijn er ook altijd nieuwe mensen bij die het Noordplantsoen eens op een andere manier willen bekijken. Al die mensen zijn verbaasd over wat er allemaal te zien is in het park en veel van hen lopen er daarna met een heel andere blik doorheen.

De excursies worden elke tweede zondag van de maand gegeven en starten om half 11 bij Paviljoen Zondag. De aankondigingen zijn te vinden op de website van IVN Groningen Haren.

Foto: Janny Giezen.

Activiteitenagenda

Een kort overzicht, houd onze website in de gaten voor meer!

Lezingen

14 januari	‘Otters in Noord-Nederland’, spreker: Cindy de Jong.
28 januari	‘Drentsche Aa, natuur, drinkwatervoorziening, bestrijdingsmiddelen’, spreker: Ernst Flentge.
11 februari	‘Insecten en bestuiving’, spreker: Wankja Ferguson.
18 februari	‘Donkerte en lichtvervuiling’, spreker: Jaap Kloosterhuis.
25 maart	‘Insectensporen’, spreker: Diliانا Weelink.

Vergadering!

- 1 april Algemene ledenvergadering, met aansluitend een lezing.

Cursussen

Vanaf 25 maart Vogelgeluiden

Excursies

10 januari	Vogelexcursie bij Paesens Moddergat
21 januari	Diersporen in het Lauwersmeergebied
8 maart	Bomen en planten ontwaken in het Stadspark
17 mei	Lentebloei

Handen uit mouwen (van de regenjas)

Jeanette Kappelhof, Ingeborg Ross, Peter Verschuren

Op 5 november werd weer de jaarlijkse Natuurwerkdag georganiseerd. In heel Nederland gingen duizenden mensen aan slag bij meer dan 500 nuttige klussen in de natuur. En de *Groeningen*-redactie bleef niet achter: het toetsenbord werd voor een ochtend verruild voor de frisse en natte buitenlucht.

Snoeiwerk in moestuin De Blije Bodem – Ingeborg

De Blije Bodem is een regeneratieve moestuin in het Westpark, die nog maar drie jaar bestaat. De start was een hele uitdaging: slechtere tuingrond kon je in Groningen niet krijgen: er was jarenlang door de suikerfabriek tarra gestort, een restproduct van de suikerbieten. Toch is het al een prachtige tuin van een halve hectare geworden. Er wordt volgens de principes van de permacultuur verbouwd, met veel aandacht voor het verbeteren van de bodem. Zelfs nu, in de herfst, staat er nog veel in bloei en kunnen er nog heel wat groenten geoogst worden. Op het terrein staan ook een yurt, een lemen gebouwtje met een composttoilet, twee kassen en een schuur met het gereedschap. Inmiddels zijn er zo'n dertig vrijwilligers actief en kan je een abonnement nemen om zelf verse groente en fruit te oogsten.

Bramen en tomaten

De voorspelde regen had helaas heel wat afzeggingen opgeleverd. Uiteindelijk waren we met z'n zevenen. Het was er een natte boel. Het water kan niet goed de aarde in door de tarralaag die er nog steeds onder ligt. We moesten ons door de modder ploeteren, het leek soms wel een moeras. We begonnen met het snoeien van enorme braamstruiken aan de rand van de tuin. Volgens de principes van deze tuin wordt er geen gebruik gemaakt van machines, we deden dus alles met de hand en gooiden de gesnoeide braamtakken, zonder wortels, op een speciale composthoop. Toen het begon te regenen besloten we de thee-pauze toch maar wat eerder te houden en konden we ons opwarmen aan de houtkachel in de sfeervolle yurt. Na de theepauze overleg: het bleef regenen, dus aan de slag in één van de twee kassen. Hier hebben we de laatste groene tomaten geoogst, de tomatenplanten verwijderd, maar hun wortels in de aarde laten zitten, want dat is goed voor het bodemleven. We sloten af met een heerlijke veganistische lunch van Mahalo.

Meer weten over deze plukmoestuin? Kijk op www.deblijebodem.nl.

Aan het werk in De Blije Bodem. Foto: Ingrid Sibum.

Weg met de wilg in de Onnerpolder – Jeanette

We waren met 23 mensen om in de Onnerpolder eens flink de handen uit de mouwen te steken. Jesper van het Groninger Landschap heette ons welkom, deelde lekker warme koffie en thee uit en kondigde meteen aan dat de ochtend vanwege het verwachte slechte weer zou worden ingekort.

De Onnerpolder is een onderdeel van het beekdalsysteem van de Hunze. Het is al heel lang een echt weidevogelgebied en om te zorgen dat dat zo blijft worden er maatregelen genomen. Er zijn zomerpolders aangelegd die tot aan de zomer onder water staan. Hier komen veel bijzondere vogelsoorten op af, zoals de geoorde fuut, witwangstern en kleinst waterhoen. Ook wordt het gebied door vee begraasd en er wordt, afgestemd op het broedseizoen, gemaaid om verbossing te voorkomen. Dat maaien is erg lastig omdat er overal boompjes groeien, voor-

namelijk wilgen. En daarom trokken wij er met zagen en grote snoeischaarsen op uit om die boompjes een kopje kleiner te maken. Vanwege de drassigheid in de polder beperkten we ons tot de strook naast het fietspad en een klein stukje de polder in.

Vrijwilliger worden bij Het Groninger Landschap?

Met een dreigende maar prachtige lucht boven ons, het heerlijke geluid van de overvliegende ganzen en het mooie uitzicht op de molen de Biks, stonden we ons in het zweet te werken. De wilgen werden zo laag mogelijk afgezaagd en geknipt en de takken verzameld en langs het fietspad gelegd. Daar zouden ze in de loop van de volgende week verhakseld worden.

Geweldig om te zien wat je met een groepje van ruim 20 mensen in 2 uurtjes kunt doen. Jammer dat er maar 1 natuurwerkdag per jaar is. Maar mocht je als vrijwilliger dit mooie gebied willen helpen onderhouden, dan kan dat. Iedere week gaat een groepje aan de slag om de prachtige, plant- en vogelrijke Onnenpolder zo prachtig te houden als hij is. Om 11 uur begon het te regenen, en niet zo'n klein beetje. We wandelden terug naar het begin van het Polderpad en genoten van een heerlijke lunch, droog onder het tunneltje.

Aan het werk in de Onnenpolder. Foto: Jeanette Kappelhof.

Informatie over meehelpen in dit gebied of vrijwilligerswerk voor het Groninger Landschap? Mail naar: vrijwilliger@groningerlandschap.nl

Aan het werk in het Dorpsrandbos Kolham. Foto: Peter Verschuren.

Eiken en berken terugdringen in het Dorpsrandbos Kolham – Peter

Waar vroeger de Woldjerspoorlijn langs Kolham liep, ligt nu het Dorpsrandbos dat onderhouden wordt door vrijwilligers en twee pony's. Omdat het opschot van boompjes op de plekken die open moeten blijven te snel gaat voor de pony's en de vaste vrijwilligers werd op de Natuurwerkdag versterking gevraagd. We verzamelden ons bij het voormalige treinstation, nu een woonhuis en een fraai rijksmonument en gingen aan de slag. In ruim twee uur tijd ontdeden we het gebied van heel veel jonge eiken en berken en werd de enkele acacia die er ook tussen stond pas opgemerkt toen hij tot bloedens toe terug sloeg met zijn doorns. Wat opviel was vooral dat er heel kikkers wegsprongen voor de zagen en snoeischaarsen. Dat laat mooi zien dat het gebied niet alleen een recreatieve, maar ook natuurlijke waarde heeft.

Meer Bomen Nu: succesvolle pleegzorg voor zaailingen

Peter Verschuren (tekst en foto's)

‘Hé, hier ligt nog een golfbal. Nou, die is aardig uit de richting geslagen.’ Deze regenachtige ochtend in november is het schitterende terrein van de Noord Nederlandse Golf & Countyclub in Glimmen te nat om te golfen. Toch zijn er clubleden gekomen: en wel om jonge boompjes uit te graven zodat ze op een andere plaats een goed leven kunnen krijgen. De golfers doen dat onder begeleiding van de Groningse stadscoördinatoren Jouke van der Meulen en Greta van Dijk van Meer Bomen Nu. Wat is dat voor organisatie?

De geschiedenis van Meer Bomen Nu start met de Stichting MEERGroen die in Haarlemmermeer vanaf 2011 op kleine schaal zaailingen uitspit en op andere plekken plant. In 2020 nodigt MEERGroen duurzaamheidsactie-stichting Urgenda uit om mee te denken over een mooie bestemming voor zo’n 50.000 zaailingen. Binnen drie weken is het geregeld: alle jonge bomen en struiken krijgen een plek op het platteland. Dat succes smaakt naar meer en uit de samenwerking wordt de landelijke organisatie Meer Bomen Nu geboren die anno 2026 regiocoördinatoren in elke provincie heeft en heel veel plantgroepen.

Vijf keer oogsten bij de golfclub

‘Wij graven jonge bomen en struiken uit die ergens staan waar ze geen toekomst hebben en geven ze gratis mee aan iemand die zijn tuin of grondperceel wil vergroenen,’ vat Jouke de missie van de stichting samen. ‘De bomen en struiken die we oogsten zijn maximaal twee meter hoog en staan op een plek waar ze niet groot kunnen worden, bijvoorbeeld omdat er al andere bomen staan en er te weinig licht komt. We hebben in Groningen jaarlijks 20 tot 30 oogstevenementen, van november tot eind februari, en een aantal weggeefdagen waarvan de laatste op 28 februari. Dan moet alles weg zijn.’

Het oogsten gebeurt veel met groengroepen, bijvoorbeeld de vrijwilligers van de Groene Long in Beijum en die van Park Groenestein. Maar ook schoolklassen en studentenverenigingen steken een handje uit.’ Het oogsten in Glimmen is op initiatief van de golfclub. Jouke: ‘Ze belden ons op of we belangstelling hadden. Dat hebben we: dit seizoen komen we er vijf keer, de vorige keer leverde dat 788 bomen op.’ En de opbrengst is gevarieerd: op de novemberochtend worden er berken, elzen, wilgen, dennen, hazelaars, sparren en tamme kastanjes uitgegraven en tijdelijk opgeslagen in de Groningse ‘bomenhub’ in het Westpark.

Peren- en blauwe bessenweggeefacties

Vorig seizoen zijn er in de gemeente Groningen 6800 bomen geoogst en weggegeven. Waar gaan die heen? Greta: ‘Soms komt iemand één of twee bomen halen, maar er zijn ook boeren die een flinke lap grond willen bebossen en die een paar honderd bomen meenemen. Mensen geven aan hoeveel bomen ze willen hebben, wij houden rekening met de grondsoort waar ze komen te staan en wat de mensen willen, maar het is niet zo dat iemand kan zeggen “doe mij maar tien walnootbomen”. Veel bomen worden opgehaald, maar soms hebben we ook plantevenementen, bijvoorbeeld in het voedsel- en plukbos in Ten Boer. Het uitgeven loopt prima: vorig jaar zijn we alle bomen kwijtgeraakt. En wat ook belangrijk is: 80 procent van de bomen doet het prima op de nieuwe plek.’

Het contact van Meer Bomen Nu met de gemeente Groningen wordt als heel goed ervaren. ‘We krijgen alle medewerking als we ergens willen oogsten en organiseren ook speciale acties in samenwerking met de gemeente, bijvoorbeeld de gratis perenboom-actie van een paar jaar geleden. En vorig jaar hebben we in de Korrewegwijk, De Hoogte en Hoogkerk blauwe bessenstruiken uitgedeeld. De gemeente wil dat wijken groener worden, geeft daar subsidie voor en wij regelen de uitgifte.’

Stad Groningen coördinatoren
Jouke van der Meulen en Greta van Dijk

Golf & Countryclub

Een bijzonder en besloten natuurgebied, zo kun je het terrein van de Noord-Nederlandse Golf & Countryclub prima omschrijven. Voorheen was het landgoed De Poll waar bankier Johan Herman Geertsema Willemszoon een villa liet bouwen met een fraai uitzicht over de Drentsche Aa. Vanaf 1951 is het eigendom van de golfvereniging die er op 56 hectare een 18-holes baan heeft aangelegd en oog heeft voor de natuurwaarden van het gebied. Er wordt bijvoorbeeld geen gif gebruikt bij het groenonderhoud en de reeën, vossen, ooievaars en bevers die er te vinden zijn, worden hartelijk verwelkomd. (Met de dassen en mollen zijn ze iets minder blij.) De vogeltelling, die elk jaar in mei gehouden wordt, leverde in 2025 niet minder dan 66 soorten op.

Bomen oogsten tussen de golfbanen

Meer Bomen Nu

Meer Bomen Nu is een Nederlands initiatief dat navolging heeft gekregen in het buitenland. Inmiddels bestaan ook de organisaties Mehr Baumen Jetzt, More Trees Now en Vite Plus d'Arbres. Naast de gemeente Groningen worden er in onze provincie ook activiteiten gecoördineerd in Het Hogeland, Oost-Groningen en Westerkwartier. Bomen ophalen bij de hub in het Westpark (aan de Tarralaan, vlakbij zelfoogsttuin De Blije Bodem) kan dit seizoen nog op 31 januari en 28 februari. Alle oogstevenementen zijn te vinden op www.meerbomen.nu, samen met veel meer informatie over de stichting.

Yohân Bergsma

Meesterschilder

Meidoornlaan 3
9771 AN Sauwerd
050 526 97 34
www.ekoschilder.nl

VERREKIJKER WINKEL.NL
Poelestraat 19 Groningen | 050-312 86 84

Meer dan 300 verschillende verrekijkers

Telescopen en statieven uit voorraad leverbaar

Warmtebeeldkijkers en outdoor tassen

Persoonlijk en specialistisch advies

SIPKES [●]

beeldbepalend

De schijnwerper op De Onlanden

Peter Verschuren (tekst), Frans Kromme (foto's)

Stichting Natuurbelang De Onlanden bestaat 25 jaar en vierde dat met een heel interessant symposium. Er wordt hard gewerkt aan een forse uitbreiding van de waterbergingscapaciteit en er ligt een stevig pleidooi om ook de omgeving van het gebied natuurlijker te maken. Alle reden dus om de kijker eens aandachtig te richten op een van Groningens grootste en bekendste natuurgebieden.

Wat doet extra water met de natuur?

Hogere kades en nieuwe stuwen moeten de waterbergingscapaciteit van De Onlanden vergroten van 7,5 naar 12,7 miljoen kubieke meter. Wat betekent dat voor de natuurwaarden van het gebied?

In oktober 1998 werden verzorgingshuizen in de stad ontruimd en hield het Groninger Museum het niet droog. Toen het water gezakt was begon de zoektocht naar gebieden die in de toekomst het teveel aan water kunnen opvangen om herhaling te voorkomen. En de keuze viel op het laaggelegen weidegebied in de Kop-van-Drenthe dat bekend stond als Onlanden. Dat er iets ging gebeuren met het gebied was daarmee duidelijk. Maar wat? Die vraag leidde tot de oprichting van stichting Natuurbelang De Onlanden, die zich ging inzetten om de verandering gepaard te laten gaan met het verhogen van de natuurwaarden. En dat lukte: de stichting slaagde erin de plannenmakers van de waterschappen mee te krijgen en De Onlanden kon uitgroeien tot een bijzonder en waardevol natuurgebied.

‘Populaties kunnen zich herstellen’

En nu is er een nieuwe ingreep gestart die moet garanderen dat de stad Groningen minimaal tot het eind van deze eeuw droge voeten houdt. In de huidige situatie kan het land dat lager ligt dan 20 centimeter onder NAP blank komen te staan. Door de kades rond het gebied te verhogen en nieuwe stuwen te plaatsen komt die grens te liggen op 15 centimeter boven NAP. Dat betekent dat meer plekken overspoeld kunnen raken en dat het bestaande bergingsgebied een dikker watertapijt kan krijgen. Wat merkt de natuur daarvan? Daar heeft een ecologisch adviesbureau onderzoek naar gedaan. Planten die gedijen in een schraal milieu zullen last krijgen van de extra voedingsstoffen in het water. Dat geldt bijvoorbeeld voor brede orchis, draadzegge, moerasbasterdwederik en moeraskartelblad. Bij extra water in de zomer zullen amfibieën, broedvogels, kleine zoogdieren en ongewervelden

verdrinken of wegspoelen. In het winterhalfjaar zullen er problemen zijn voor ongewervelden en kleine zoogdieren. Voor enkele soorten beoordelen de ecologen de effecten van de watervloed als ‘sterk negatief’: bruine vuurvinder, zompsprinkhaan, heikikker en poelkikker. Het bureau wijst er hierbij wel op dat de eventuele extra overstroming plaatsvindt op een relatief klein oppervlak en dat de waterbergingscapaciteit naar verwachting slechts eens de 10 jaar gedeeltelijk en eens in de 25 jaar volledig gebruikt gaat worden. Klopt dat, dan hebben de populaties voldoende tijd zich weer te herstellen. De ecologen

Brede orchis, zompsprinkhaan en moeraskartelblad

zien daarom geen knelpunt met het beschermingsregime van het Natuur Netwerk Nederland.

‘Dubbel gevoel’

Natuurbelang De Onlanden heeft een dubbel gevoel bij de maatregelen die nu uitgevoerd worden, vertelt bestuurslid Jaap van der Steen: ‘In eerste instantie hebben wij enorm gepleit voor uitbreiding van De Onlanden in plaats van verhoging van de kades. Toen

dat onhaalbaar bleek, hebben we ons gericht op de plaatsing van de stuwen. Die waren op een flinke afstand van de Hooiweg gedacht, met een nieuwe weg ernaartoe, wat het gebied zwaar zou verstoren. We hebben daar bezwaar tegen gemaakt en dat hebben we gewonnen: de stuwen staan nu dichterbij de Hooiweg op een minder schadelijke plek. Dat is dus het positieve gevoel, naast het negatieve dat helaas niet voor uitbreiding van De Onlanden is gekozen.’

‘Graag zonder hoogspanningskabels...’

Wat vindt De Onlanden zélf?

Stichting Natuurbelang De Onlanden vierde haar 25-jarig bestaan op 31 oktober met een symposium in Peize. En daar kwamen niet alleen deskundigen aan het woord, maar ook De Onlanden zelf.

Bestuurslid Jaap van der Steen van de stichting stelde op het podium de vragen en met een heldere vrouwenstem kwamen de antwoorden uit de luidspreker. De Onlanden vertelde waardering te hebben voor de inzet van velen om haar natuurlijker te maken, maar gaf ook aan het grote aantal instanties die zich met haar bemoeien een drama te vinden. En ze had een aantal wensen: harder optreden tegen loslopende honden en tegen exoten als de grote waternavel die het leven in de sloten verstikken, onder de grond stoppen van de hoogspanningsleidingen, sluiten van een aantal wegen voor autoverkeer en zorgen dat er veel minder voedingsstoffen terechtkomen in het water dat ze binnenkrijgt.

Stop met grondwater oppompen!

Water was ook het thema van professor eco-hydrologie Ab Grootjans die een pleidooi hield om

te stoppen met het bouwen van infrastructuur om meer water in De Onlanden vast te houden. Hij wees daarbij met instemming op plannen uit 1999 om het water van het Drents Plateau niet langer door de stad Groningen te voeren, maar op een meer natuurlijke manier er langs te leiden. Dan kan de stad droog blijven zonder groot opvangbassin in De Onlanden. Een ander voorstel dat hij deed en dat het gebied ongetwijfeld deugd doet, is stoppen met het oppompen van grondwater door waterbedrijven en boeren. ‘We moeten naar een andere manier van landbouw toe en drinkwater kan prima uit oppervlaktewater gewonnen worden. Dat gebeurt ook op grote schaal in het westen van het land.’ Het schone grondwater blijft dan gereserveerd voor natuurgebieden als De Onlanden waar het als kwelwater aan de oppervlakte kan komen en daar de biodiversiteit vergroot.

En nu over de dijken kijken!

De status van De Onlanden als waardevol natuurgebied is inmiddels onaantastbaar. Voor Stichting Natuurbelang De Onlanden is dat echter geen reden om na 25 jaar op haar lauweren te gaan rusten: in de gloednieuwe brochure *Een schone schil rond De Onlanden* richt ze haar pijlen op de aangrenzende gebieden.

Uitgangspunten van de Schone Schil zijn dat De Onlanden deel is van een groter watersysteem en dat herstel van de natuur buiten het gebied kansen biedt om de uitdagingen van deze tijd het hoofd te bieden. Voor het benutten van die kansen komt de stichting met een aantal voorstellen zoals uitbreiding van De Onlanden, langer vasthouden van water in het Eelder- en Peizerdiep en herstel van de houtwalenstructuur. Minder voor de hand liggende aanbevelingen laten zien dat er breed gekeken is: vergroenen van industrieterreinen en school- en speeltuinen, aanleggen van voedselbossen en gemeenschappelijke groentetuinen bijvoorbeeld. Tijdens het symposium

voor haar 25-jarig bestaan kwam de vraag wat de stichting gaat doen om de ambitieuze plannen gerealiseerd te krijgen. 'Door er overal aandacht voor te vragen, door samen te werken met veel verwante organisaties en door mee te praten bij het opstellen van de Omgevingsvisies van de gemeenten', antwoordde bestuurslid Jaap van der Steen. Kortom: door net zo te werken als bij de succesvolle inzet die 25 jaar eerder startte en een bijzonder natuurgebied opgeleverd heeft.

De brochure *Een schone Schil voor De Onlanden* is te lezen op www.deonlanden.nl.

Rietzanger

Bijna 1700 paar rietzangers

Vanaf 2011 worden de broedvogels van De Onlanden systematisch geteld. Dat levert gegevens op die het natuurbelang van het gebied onderstrepen en die goed laten zien wat de gevolgen zijn van de voortdurende ontwikkeling die er plaatsvindt.

In 2024 zijn er 10.848 territoria geteld, verdeeld over 121 soorten, waarvan er 38 op de rode lijst van bedreigde soorten staan. Rietzangers zijn met 1688 paren het meest geteld, en ook voor snor (436 paren), blauwborst (337), waterral (95) en roerdomp (27) is De Onlanden belangrijk. De veranderingen die het gebied sinds 2011 ondergaat hebben hun weerslag op de vogelpopulaties: er is een sterke afname te zien van het aantal weidevogels (scholekster van 45 naar 9, tureluur van 70 naar 30, grutto van 45 naar 8 en wulp van 38 naar 7 paren), en een toename van soorten die van opgaande begroeiing houden. Het aantal fitisparen bijvoorbeeld is gestegen van 74 naar 558 en ook de mezen doen het uitstekend. Raaf en fluiter waren nieuwkomers in 2024 en soorten als woudaap, kwak en grote karekiet verdwenen dat jaar uit de lijst.

Alle informatie over de broedvogeltellingen en veel meer is te vinden op de site van Natuurbelang De Onlanden, www.deonlanden.nl.

Het schoolplein kan groener!

Ingeborg Ross (tekst), Kees Siderius (foto)

Op 1 november was het een drukte van belang in het H.N. Werkman Stadslyceum. Zo'n 170 eerstejaars presenteerden hun uitvoering van het IVN-project 'Ontwerp een Groen Schoolplein', waaraan het Stadslyceum alweer voor het derde jaar meedeed. De scholieren leren niet alleen over het belang van natuur in je eigen leeromgeving, maar ook hoe je daar in de praktijk iets aan kan doen. Opdrachtgever en organisator van het project is Kees Siderius van IVN Groningen.

Zelf onderzoeken

Groepjes leerlingen brengen een bezoek aan hun vroegere basisschool. Daar hebben ze gesprekken met leerkrachten en kinderen over wensen voor een nieuw schoolplein. Deze wensen verwerken zij in een ontwerp, waarin ook duurzaamheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit aandacht moeten krijgen. Ze maken een plattegrond op schaal en bouwen een maquette.

Presenteren!

De eindpresentaties worden serieus aangepakt: Kees had zo'n 30 'juryleden' geregeld, mensen die iets weten over klimaatadaptatie en vergroening. Er waren medewerkers en vrijwilligers van het IVN zelf, ambtenaren van de provincie en de gemeente, medewerkers Maatschappelijke Diensttijd van het ministerie van OCW, docenten, hoveniers en andere 'groene' vrijwilligers. Ook ik mocht meedoen.

Op 1 november zaten in zes lokalen groepjes leerlingen klaar achter hun maquette, papieren met uitleg erover in de hand. Wij juryleden werden verdeeld over de lokalen, bekeken de producten en stelden er vragen over.

De leerlingen hadden het goed voorbereid: om de beurt vertelden ze over hun eigen project. Enkele groepjes hadden bewust gekozen voor de basisschool met het minst groene schoolplein. Ze lieten zien hoe dat schoolplein verbeterd kon worden. Ik merkte wel dat ze soms in een spagaat terechtkwamen: ze moesten niet alleen rekening houden met de wensen van scholieren en leerkrachten maar zich ook houden aan de opdracht: een duurzaam plein met klimaatadaptatie en biodiversiteit. Ga daar maar eens aanstaan, als je zelf nog maar net van de basisschool afkomt.

Er zaten creatieve ideeën tussen, zoals een wadi om het regenwater beter op te vangen. Het betreffende schoolplein kon volgens het groepje soms dagenlang niet gebruikt worden vanwege de vele plassen water die erop stonden...

Alle schoolpleinen kregen – al dan niet natuurlijke – overdekkingen tegen de zon. Ook daarbij kwamen de verhalen los: het kon zomers erg heet worden op zo'n stoeptegelplein.

Op elke maquette stonden heel wat bomen. Twee groepjes hadden uitgezocht wat voor bomen dat dan moesten zijn: inheemse bomen, want daar hadden de dieren veel meer aan. Dat was goed voor de biodiversiteit. Een paar groepjes vonden (inheemse) bloemen en insectenhôtels belangrijk, want goed voor de ... jawel: biodiversiteit!

Er waren wel veel kunststoffen in de maquettes verwerkt (zie foto). Daar konden de leerlingen waarschijnlijk zelf weinig aan doen maar misschien kan de school een volgende keer voor meer natuurlijke materialen zorgen? Dat past toch beter bij dit project.

Wij, de jury, werden na afloop nog getrakteerd op een lekkere lunch, waarbij we mooi nog even konden netwerken.

Mocht je enthousiast geworden zijn en iets weten over vergroening en klimaatadaptatie: Kees Siderius zoekt alweer juryleden voor de volgende ronde in maart: nóg vier brugklassen van het Stadslyceum. Zijn mailadres is k.siderius@ivn.nl.

Een groen schoolplein

Het interessante leven van ... de oehoe – succesvolle opportunist

Peter Verschuren (tekst en foto's)

Verdorie, dat lijken wel oortjes. Wat doen die op het Drentse haviksnest dat ik jaarlijks controleer? Het zal toch niet... Toch wel. In de buurt van het nest leveren enorme braakballen met rattenschedels en oranje donsveertjes een overtuigend bewijs. Oehoe. Wat er ook ligt, is een poot van de havik. De strijd om het nest is een bloedige geweest.

Heel lang is de oehoe door menselijke vervolging weg geweest uit Nederland en ook uit veel andere delen van West-Europa. Eind jaren zestig is de comeback begonnen met een grootschalig herintroductieprogramma in Duitsland, waar hij ook bijna uitgestorven was. Inmiddels wordt de Duitse populatie op meer dan 3000 paar geschat en heeft Europa's grootste uil ook Nederland herontdekt. Nadat het eerste broedgeval in 1997 een feit was, op de Sint Pietersberg, groeide het aantal territoria eerst langzaam en later snel. Sneller zelfs dan vogelaars voor mogelijk hielden. Nog in 2015 concludeerde Nederlands bekendste oehoedeskundige, Gejo Wassink: 'Mogelijk kunnen zich in de nabije toekomst alleen nieuwe paren vestigen in zeer speciale gebieden zoals de Achterhoek.' Toen waren er 18 territoria bekend, het afgelopen broedseizoen niet minder dan 129. In tien jaar tijd heeft de oehoe vanuit Limburg en de Achterhoek een groot deel van Nederland veroverd. Het eerste Drentse broedgeval was een feit in 2019, Friesland volgde in 2025. En Groningen? In onze provincie zijn bij de Oehoewerkgroep Nederland nog geen territoria bekend.

Broeden kan overal

Van geheimzinnige, verborgen levende rotsbewoner heeft de oehoe zich ontpopt als opportunist die zich overal thuis voelt. De eerste Nederlandse oehoes broedden op richels in steen- en mergelgroeves, maar nu vind je ze ook op gebouwen, oude roofvogelnesten en op de grond, als er maar een iets van een helling is zodat ze gemakkelijk weg kunnen vliegen. Menselijke activiteit in de buurt is al ook geen probleem: een van de Drentse oehoes broedt sinds 2024 succesvol bovenop een silo die in gebruik is bij een kalkzandsteenfabriek.

Duiven, ratten en egels

Bij hun voedselkeuze zijn de oehoes al net zo veelzijdig. Vogels, zoogdieren, amfibieën, aas, insecten: alles waar vlees aan zit staat op het menu. Een Duits/Nederlands onderzoek waarin bijna 5000 prooiresten en braakballen verzameld werden, leverde op dat de oehoemaaltijden voor ruim de helft uit duiven bestaan en dat er naast 382 ratten ook 299 egels genuttigd zijn. Ook de gewoonte van oehoes om op andere predatoren te jagen werd bevestigd met onder meer 42 kerkuilen en 26 buizerden. Opvallende slachtoffers op de lijst zijn vier katten, twee blauwe reigers en een jonge vos. Bij 'mijn' Drentse oehoe waren naast de rattenschedels veren van duiven en vooral eenden te vinden, vogels die ze eenvoudig in hun slaap verrassen.

De onstuimige groei van de oehoepopulatie is opnieuw een mooi bewijs dat er in ons drukke land ruimte is voor toppredatoren die we eerder uitgeroeid hebben. En die Groningse oehoe? Ik denk dat ie er stiekem al is en anders zeker in 2026 gaat broeden.

Oortjes op het haviksnest

Overblijfsel van de verliezer

Klaar om geringd te worden

De jacht, plezier of natuurbeheer?

Jeanette Kappelhof (tekst en foto)

Door natuurminnende mensen wordt vaak negatief aangekeken tegen jagende mensen. In hun ogen is de jacht iets voor stoer volk dat het leuk vindt om zo veel mogelijk konijntjes af te schieten voor in de pan en de diepvries. Mensen die de natuur gebruiken als voedselvoorziening in plaats van haar te koesteren. Ook binnen onze redactie blijkt het onderwerp jacht controversieel. Maar in deze tijd van voor of tegen vinden we het belangrijk de nuance op te zoeken. Daarom steken we ons licht op bij Paulien Niewold-Homan, belangenbehartiger en regiomanager van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging. We laten ons door haar informeren over hun werk en visie.

In de volgende *Groeningen* zullen we iemand aan het woord laten die de andere kant van de zaak belicht.

Paulien Niewold-Homan, regiomanager
Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging

Wat doet een jager eigenlijk?

Paulien vertelt dat er in Nederland ruim 28.000 jagers zijn. 'Zij zijn allen lid van een WBE, een Wildbeheer Eenheid. Zo'n WBE is verantwoordelijk voor de zorg, monitoring en beheer van wilde dieren in een regio, kortom, ze moeten (bij wet verplicht) zorgen voor een gezonde wildstand. De populatiegroei van dieren die schade veroorzaken wordt beteugeld en kwetsbare diersoorten worden ondersteund. Er worden bijvoorbeeld vossen geschoten om sternpopulaties in het Waddengebied en weidevogels op graslanden te helpen overleven.'

Omdat de mens al eeuwenlang het landschap cultiveert kan het niet anders dan dat er beheerd moet worden. Uiteindelijk willen wij mensen een zo groot mogelijke diversiteit. De jacht is, net als maaien, zaaien en onder water zetten, één van de instrumenten uit de gereedschapskist van natuurbeheer.'

Jagers zijn op meerdere manieren actief.

Het daadwerkelijk schieten van wild beslaat zo'n vijf procent van de bezigheden van de jager die zich aan de regels van de Nederlandse Jagersvereniging houdt. 'Een jager is iemand met een passie voor de natuur. Juist omdat het letterlijk gaat over leven en dood.' Paulien denkt dat de liefde en het ontzag voor de natuur bij jagers dieper gaat dan bij 'gewone' natuurliefhebbers. 'Een groot deel van hun tijd zijn jagers in het veld om natuurgebieden te monitoren.'

Door hun kennis van de lokale gebieden en hun bijna dagelijkse aanwezigheid daar, kunnen zij dat goed en vormen ze het grootste vrijwillige wild-telnetwerk van het land. Aan de hand van hun data en die van de natuurbeschermingsverenigingen worden populatiegroottes en trends duidelijk. En die zijn weer de basis voor de beheerplannen van de provinciale faunabeheer-eenheden. De jagers zijn, naast dat ze monitoren, ook adviseurs voor en de daadwerkelijke uitvoerders van deze beheerplannen.'

Wat doen jagers nog meer:

- ze helpen om aanrijdingen met wild te beperken door wildspiegels en reflectoren te plaatsen en zorgen ervoor dat aangereden wild wordt gevonden en eventueel uit zijn lijden wordt verlost. Ze bepalen dan of het vlees geschikt is voor consumptie of dat het wordt teruggegeven aan de natuur. Ook worden eventuele achtergebleven jongen opgespoord en opgevangen.
- ze geven in de maaitijd aan boeren door waar in het veld gebroed wordt of waar jonge dieren leven. Ze halen die jonge dieren uit het veld of markeren de plekken waar niet gemaaid kan worden.
- ze maken en plaatsen broedkorven voor watervogels, zodat predatoren niet bij de nesten kunnen komen en populaties kunnen groeien.
- Ze leggen houtwallen en kruidenrijke akkerranden aan, waardoor kleine zoogdieren zich goed kunnen verstoppen en insecten voor meer diversiteit zorgen.

Dilemma

Ik had geen idee van deze jagers-werkzaamheden. Het blijft een hardnekkig iets in mijn hoofd: een jager doodt. Vrijwillig. Weliswaar meestal in opdracht van natuurbeheerders, wat ik trouwens ook niet wist, maar toch. Dat plaatsen van broedkorven levert natuurlijk weer lekker veel eendjes op die vervolgens kunnen worden afgeschoten, denk ik achterdochtig. En natuurlijk zijn er ook jagers die het gewoon spannend en leuk vinden om te jagen, heus niet altijd voor dat grote doel, de gezonde en gevarieerde natuur.

Toch heeft het gesprek met Paulien me aan het denken gezet.

Wat willen wij als natuurminnende mensen? Diversiteit waar zonder menselijk ingrijpen geen diversiteit zou zijn? Dan is de jacht een middel. En is de 'oogst', het wild dat men met een redelijk gerust geweten koopt bij de wilde slager, eigenlijk te vergelijken met de oogst in een boomgaard. Daar snoeien we ook de bomen voor een betere opbrengst.

In de loop van de geschiedenis heeft de jacht geleid tot het uitsterven van vooral grote diersoorten. Toch is het idee dat de jacht in ethisch opzicht problematisch is relatief jong. Jagen was eeuwenlang legitiem. Het voorzag ons in voedsel of was schadebestrijding. Nu voelt dat anders. 'Ons evolutionair zo succesvol zijn, zorgt voor twijfel over de prijs van dat succes. Juist nu we zien dat de mens er in ecologisch opzicht een zootje van heeft gemaakt, lijkt de twijfel over onszelf zich af te spiegelen in de twijfel over de jacht. En dan gaat het bijna niet meer om een ethische discussie over wat er bij de jacht wel of niet mag maar om wie de mens is,' zegt filosoof René ten Bos in het dagblad *Trouw*. Ik denk dat precies dit zorgt voor de vaak emotionele reacties op de jacht.

We spraken nog even kort over de wolf. 'Wedden dat ze ons straks weer bellen om er in één keer heel veel af te schieten? Dat vinden wij verschrikkelijk. Beter op tijd de stand beheren dan het uit de klauwen laten lopen. We baseren ons op feiten, niet op emotie,' zegt Paulien. Een overtuigde en behoorlijk overtuigende jager is ze.

De regels van het jagen

Een jager moet:	Een jager mag:
• Minimaal 18 jaar zijn. • Een eenjarige theoretische en praktische opleiding fauna-beheer doen en ervoor slagen met een jachtdiploma. • Een gebied van minimaal 40 hectare bezitten of huren om te jagen. • Een eigen geweer plus kluis hebben. • Jaarlijks een nieuwe jachtakte aanvragen bij de politie. Hiervoor zijn een psychologische keuring, een WA-jachtaansprakelijkheidsverzekering en referenten van binnen en buiten de jacht nodig.	• Jachtwild, zoals houtduif, haas, konijn, fazant, wilde eend, schieten in het wildseizoen. • Alleen schieten in eigen gebied of in opdracht van faunabeheer. • Groot wild zoals ree, hert, zwijn, gans, alleen schieten in opdracht van faunabeheer.

In het kader van natuurbeleving en educatie wil IVN verschillende invalshoeken laten zien. Dit artikel belicht een persoonlijk standpunt over de jacht. De mening van de auteur en de geïnterviewde is niet per se die van IVN Groningen Haren of het bestuur.

Adressen en informatie

IVN Groningen Haren
Korreweg 94
9715 AG Groningen
ivn.nl/afdeling/groningen-haren
secretariaat@ivngroningenharen.nl

Bestuur

Voorzitter

Julia Hoorman
voorzitter@ivngroningenharen.nl

Secretaris

Edda Kammenga
secretariaat@ivngroningenharen.nl

Penningmeester

Willem de Boer
penningmeester@ivngroningenharen.nl
IBAN NL37 SNSB 0339 5045 36

t.n.v. IVN afd. Groningen Haren

Algemeen bestuurslid

Sander Koning
secretariaat@ivngroningenharen.nl

Leden van het afstemmingsoverleg

Maaïke Everink, Ernst Flentge, Hiltje Kamminga,
Frans Kromme, Ankie Schmidt, Lammert Tiesinga,
Fokke Veenstra en Peter Verschuren.

Ledenadministratie

Frans Kromme
ledenadministratie@ivngroningenharen.nl

Contributie/administratie

Je kunt lid worden van het IVN voor (minstens) €25,-.
Als lid kun je actief worden in een werkgroep, project-
groep, de redactie van *Groningen* of in het afdelings-
bestuur.

Leden ontvangen het afdelingsblad *Groningen* en
de nieuwsbrief van de afdeling, en daarnaast ook het
landelijk tijdschrift *Mens en Natuur*.

Wijzigingen zoals verhuizing, nieuw mailadres, telefoon-
nummer, overschrijving naar andere IVN-afdeling of
opzegging, graag doorgeven aan de ledenadministratie.
Bij voorbaat dank!

Werkgroepen en coördinatoren

Vogelwerkgroep

Willy Sjaarda
vogelwerkgroep@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Wilde planten

Ernst Flentge
plantenwerkgroep@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Wilde planten tuinen

Ernst Flentge
wildeplantentuinen@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Stadsecologie

Lammert Tiesinga (voorlopig contactpersoon)
stadsecologie@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Natuurkids

natuurkids@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Natuur en meer!

Edda Kammenga
natuurenmeer@ivngroningenharen.nl

Werkgroep Insect en meer!

Frans Kromme
insectenmeer@ivngroningenharen.nl

IVN Consulentschap Groningen

Postbus 6095
9702 HB Groningen
groningen@ivn.nl
050-3135933

Vrijwilligersconsulent

Monique Winters

Vier maal per jaar verschijnt onze digitale nieuwsbrief:
in maart, mei, september en november. Kopij opsturen
naar: redactiegroeningen@ivngroningenharen.nl

Kopij voor *Groningen* 2026-2 vóór 1 juni 2026 sturen
naar: redactiegroeningen@ivngroningenharen.nl
of Grote Kruisstraat 6, 9712 TT Groningen

Redactie

Jeanette Kappelhof
Ingeborg Ross
Peter Verschuren
Frans Kromme (*alle foto's, tenzij
anders vermeld*)
Denise Humalda (*eindredactie*)

Vormgeving

Jan Faber (www.enitals.nl)

Druk & verspreiding

Editoo.nl